EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 11.12.2025.
COM(2025) 749 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU I EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU

o preispitivanju Direktive 2017/1564 o Marakeškom ugovoru i Uredbe 2017/1563 o Marakeškom ugovoru

{SWD(2025) 406 final}

I. UVOD

Države članice Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo prepoznale su znatan negativan utjecaj ograničenog pristupa pisanim materijalima u pristupačnom formatu ili „nestašice knjiga” na sudjelovanje u društvu osoba s invaliditetom i njihov pristup obrazovanju i stoga su 2013. donijele Marakeški ugovor o olakšanju pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima („Marakeški ugovor”) ([1]).

Ugovorom su uvedena obvezna ograničenja i iznimke od autorskog prava u korist osoba koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima kako bi se omogućilo umnožavanje, distribucija i stavljanje na raspolaganje primjeraka djela u pristupačnom formatu (kao što su tekst, zabilježbe i povezane ilustracije, u bilo kojem mediju, uključujući zvučne knjige). Ugovorom je ujedno dopuštena prekogranična razmjena tih primjeraka ([2]).

Europska unija potpisala je Marakeški ugovor 2014.([3]), a sklopila ga je u veljači 2018. ([4]). Direktivom (EU) 2017/1564 o određenim dopuštenim upotrebama određenih djela i drugih predmeta zaštite koji su zaštićeni autorskim pravom i srodnim pravima u korist osoba koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima ([5]) (dalje u tekstu „Direktiva o Marakeškom ugovoru”) i Uredbom (EU) 2017/1563 o prekograničnoj razmjeni između Unije i trećih zemalja primjeraka u dostupnom formatu određenih djela i drugih predmeta zaštite koji su zaštićeni autorskim pravom i srodnim pravima u korist osoba koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima ([6]) (dalje u tekstu „Uredba o Marakeškom ugovoru”) uvedene su potrebne prilagodbe prava EU-a nakon pristupanja Europske unije Marakeškom ugovoru Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo. Direktivom i Uredbom o Marakeškom ugovoru nastoji se povećati raspoloživost primjeraka knjiga i drugog tiskanog materijala u pristupačnim formatima u korist osoba koje imaju poteškoća u

([1]) Marakeški ugovor o olakšanju pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima stupio je na snagu u rujnu 2016.
([2]) https://www.wipo.int/treaties/en/ip/marrakesh/summary_marrakesh.html.
([3]) Odluka Vijeća od 14. travnja 2014. o potpisivanju, u ime Europske unije, Ugovora iz Marakeša o olakšanju pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida, ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima.
([4]) Odluka Vijeća (EU) 2018/254 od 15. veljače 2018. o sklapanju, u ime Europske unije, Marakeškog ugovora o olakšanju pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima. Ratifikacija je provedena u listopadu 2018.
([5]) Direktiva (EU) 2017/1564 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. rujna 2017. o određenim dopuštenim upotrebama određenih djela i drugih predmeta zaštite koji su zaštićeni autorskim pravom i srodnim pravima u korist osoba koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima i o izmjeni Direktive 2001/29/EZ o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu – https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1564.
([6]) Uredba (EU) 2017/1563 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. rujna 2017. o prekograničnoj razmjeni između Unije i trećih zemalja primjeraka u dostupnom formatu određenih djela i drugih predmeta zaštite koji su zaštićeni autorskim pravom i srodnim pravima u korist osoba koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima – https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32017R1563.

korištenju tiskanim materijalima te poboljšati prekogranični optjecaj takvih primjeraka u pristupačnim formatima. Direktivu o Marakeškom ugovoru trebalo je prenijeti do 11. listopada 2018. Uredba o Marakeškom ugovoru primjenjuje se od 12. listopada 2018.

Člankom 10. stavkom 1. Direktive o Marakeškom ugovoru i člankom 7. Uredbe o Marakeškom ugovoru od Komisije se zahtijeva da do 11. listopada 2023. ([7]) provede evaluaciju tih instrumenata i prema potrebi predloži izmjene. Cilj je ove evaluacije ocijeniti u kojoj su mjeri Direktiva i Uredba o Marakeškom ugovoru djelotvorne u ispunjavanju svojih ciljeva, učinkovite, relevantne za potrebe korisnika, usklađene s politikom Europske unije (EU) i međunarodnim obvezama te pružaju europsku dodanu vrijednost. Konkretno, u ovoj se evaluaciji ocjenjuje kako su ta dva pravna instrumenta u okviru svojeg područja primjene utjecala na raspoloživost primjeraka djela u pristupačnom formatu i pridonijela olakšavanju prekogranične razmjene takvih primjeraka.

U skladu s člankom 10. stavkom 1. Direktive o Marakeškom ugovoru evaluacija posebno uključuje procjenu utjecaja sustava naknada koji postoje u određenim državama članicama na raspoloživost primjeraka u pristupačnom formatu i njihovu prekograničnu razmjenu. Nadalje, u evaluaciji se razmatra mogući utjecaj pravila iz Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru na komercijalnu raspoloživost određenih djela ili drugih predmeta zaštite u pristupačnim formatima za korisnike, kao i njihova relevantnost u kontekstu drugih područja politike povezanih s pristupačnošću objavljenih djela, posebno Europskog akta o pristupačnosti ([8]).

Prije donošenja Marakeškog ugovora Direktivom 2001/29 o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu ([9]) državama članicama je dana mogućnost da u svojim nacionalnim zakonodavstvima predvide iznimku ili ograničenje u području autorskog prava i srodnih prava u korist osoba s invaliditetom za nekomercijalne upotrebe koje su izravno povezane s invaliditetom, u mjeri u kojoj to zahtijeva određeni invaliditet. Sve su države članice u određenoj mjeri iskoristile tu mogućnost ([10]). Međutim, budući da su Direktivom 2001/29 utvrđeni samo minimalni zahtjevi te je državama članicama prepušteno da utvrde detaljne uvjete za primjenu iznimke ([11]), postojale su razlike u području

([7]) Objava ovog izvješća kasnila je zbog vremena potrebnog za izradu izvješća o evaluaciji i radnog dokumenta službi Komisije usporedno s drugim aktivnostima u području autorskog prava.

([8]) Direktiva (EU) 2019/882 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o zahtjevima za pristupačnost proizvoda i usluga – https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882; cilj je Europskog akta o pristupačnosti, među ostalim, uskladiti zahtjeve za pristupačnost e-knjiga stavljenih na tržište EU-a nakon 28. lipnja 2025.

([9]) Članak 5. stavak 3. točka (b) Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu, SL L 167, 22.6.2001., str. 10.

([10]) Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o određenim dopuštenim upotrebama djelâ i drugih sadržaja koji su zaštićeni autorskim pravom i srodnim pravima u korist slijepih i slabovidnih osoba ili osoba koje imaju druge smetnje pri čitanju tiskanog teksta i o izmjeni Direktive 2001/29/EZ o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu, 2016/0278 (COD), COM(2016) 596 final, 14.9.2016., str. 6.

([11]) Obrazloženje – Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu Bruxelles, 97/0359 (COD), COM(97) 628 final, 10.12.1997., str. 32.

primjene iznimke ([12]), što je utjecalo na prekograničnu razmjenu primjeraka u pristupačnom formatu ([13]).

Zahvaljujući prenošenju Marakeškog ugovora u pravo EU-a uspostavljena su usklađena pravila na razini EU-a kojima se osobama koje su slijepe ili imaju oštećenje vida koje nije moguće popraviti tako da im vidna funkcija bude u osnovi istovjetna onoj koju ima osoba koja nema takvo oštećenje, ili imaju poteškoća u čitanju ili perceptivne smetnje ili druge poteškoće u korištenju tiskanim materijalima omogućuje da bez odobrenja nositelja prava izrađuju primjerke određenih djela i drugih predmeta zaštite u korist osoba s poteškoćama u korištenju tiskanim materijalima. Stoga korisnici i osobe koje djeluju u njihovo ime mogu u bilo kojem mediju izraditi primjerke djela u obliku knjiga, novina, časopisa ili drugih djela u pisanom obliku, zabilježba, uključujući notne zapise, i povezanih ilustracija u pristupačnom formatu, kao što je Braillevo pismo, zvučni format ili uvećani font slova. Osim toga, Direktivom o Marakeškom ugovoru predviđa se da određena tijela mogu djelovati u ime korisnika. Ta su tijela ovlašteni subjekti, koji su javne ili privatne organizacije, posebno knjižnice, obrazovne ustanove i druge neprofitne organizacije kojima je pružanje usluga osobama s poteškoćama u korištenju tiskanim materijalima jedna od primarnih djelatnosti ili institucijskih obveza ili je dio njihovih zadaća od javnog interesa. Ovlašteni subjekti mogu izraditi primjerak djela ili drugog predmeta zaštite kojem imaju zakonit pristup u pristupačnom formatu te ga priopćiti, staviti na raspolaganje, distribuirati ili posuditi korisniku ili drugom ovlaštenom subjektu na neprofitnoj osnovi za isključivu upotrebu od strane korisnika. Ovlašteni subjekti obvezni su uspostaviti prakse za sprečavanje neovlaštenog širenja djela. Direktiva o Marakeškom ugovoru sadržava odredbu kojom se omogućuje prekogranična razmjena primjeraka u pristupačnim formatima na unutarnjem tržištu. To je dopunjeno Uredbom o Marakeškom ugovoru, kojom se omogućuje prekogranična razmjena s trećim zemljama koje su stranke Marakeškog ugovora.

Direktivom o Marakeškom ugovoru državama članicama omogućuje se da zadrže ili uvedu sustave naknade za upotrebe koje su dopuštene u skladu s Direktivom i koje provode ovlašteni subjekti s poslovnim nastanom na njihovu državnom području. Sustav naknade dosad je uspostavilo šest država članica ([14]). Još dvije države članice uvele su mogućnost uspostave sustava naknade ako su ugroženi interesi nositelja prava, ali je dosad nisu iskoristile ([15]).

Zakonodavac EU-a odlučio je da neće provesti mogućnost utvrđenu Marakeškim ugovorom da se ograničenje ili iznimka ograniče na djela koja se, u posebnom pristupačnom formatu, ne mogu komercijalno pribaviti pod razumnim uvjetima za korisnike na tom tržištu. Smatralo se da bi uvođenje takve obveze za ovlaštene subjekte bilo štetno za pravnu sigurnost i time u

([12]) Studija o primjeni Direktive 2001/29/EZ o autorskom pravu i srodnim pravima u informacijskom društvu („Direktiva InfoSoc”), 2013., str. 428., dostupna na https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/9ebb5084-ea89-4b3e-bda2-33816f11425b.

([13]) Idem, str. 437.

([14]) Pregled država članica koje imaju sustav naknada dostupan je u Radnom dokumentu službi Komisije i u studiji, str. 43.

([15]) Studija, str. 43.

konačnici utjecalo na raspoloživost djela za korisnike ([16]). Državama članicama nije dopušteno uvoditi dodatne zahtjeve za ovlaštene subjekte, kao što je prethodna provjera komercijalne raspoloživosti djela u pristupačnim formatima. Čini se da dvije države članice imaju odredbe koje bi mogle dovesti do toga da ovlašteni subjekti provjeravaju komercijalnu raspoloživost ili koje bi mogle dovesti do nejasnoće u tom pogledu ([17]). Komisija će dodatno analizirati ta pitanja.

Ovlašteni subjekti ne podliježu postupku **odobrenja** za upotrebe obuhvaćene okvirom. Međutim, kako je prethodno navedeno, ograničeni su na posebne kategorije navedene u članku 2. točki 4. U Direktivi o Marakeškom ugovoru pojašnjava se da zahtjevi za odobrenje i priznavanje koje države članice mogu primjenjivati na ovlaštene subjekte, kao što su oni koji se odnose na pružanje općih usluga korisnicima, ne bi smjeli predstavljati prepreku u provođenju aktivnosti dopuštenih Direktivom. Provedbom Direktive u jednoj državi članici ([18]) ukinuta je obveza ovlaštenih subjekata da se registriraju kod nacionalnih tijela, dok u nekim državama članicama ([19]) ovlašteni subjekti moraju obavijestiti nacionalna tijela o svojem statusu ovlaštenog subjekta i dostaviti im svoje podatke za kontakt ([20]).

Osim toga, ovlašteni subjekti potiču se da dobrovoljno dostave svoje podatke za kontakt državama članicama u kojima imaju poslovni nastan ako sudjeluju u razmjenama na unutarnjem tržištu ili ako uvoze ili izvoze primjerke u pristupačnom formatu u skladu s Uredbom o Marakeškom ugovoru. Države članice dostavljaju te informacije Komisiji, koja ih objavljuje ([21]).

Direktiva ne uključuje posebne zahtjeve za **praćenje**. Savjetovanje s državama članicama nije pružilo sveobuhvatnu sliku, ali je pokazalo da u nekim državama članicama ovlašteni subjekti dostavljaju periodična izvješća relevantnom tijelu ili podliježu *ad hoc* kontrolama. S druge strane, u jednoj državi članici nisu bile dostupne informacije o provedbi Marakeških pravila zbog nedostatka informacija o tome koji ovlašteni subjekti djeluju u toj zemlji ([22]).

II. METODOLOGIJA

Evaluacija se temelji na popratnoj studiji, koja je pokrenuta u travnju 2023. i dovršena u proljeće 2024. Podaci su prikupljeni na temelju analize dokumentacije, savjetovanja s državama članicama (koje su dužne dostaviti informacije u skladu s člankom 10. stavkom 2. Direktive o Marakeškom ugovoru) i dionicima, ciljanog savjetovanja i detaljnih intervjua

([16]) Vidjeti prvu rečenicu uvodne izjave 14.
([17]) Radni dokument službi Komisije, str. 14.
([18]) Radni dokument službi Komisije, str. 15.
([19]) Radni dokument službi Komisije, str. 15.
([20]) Informacije o tom aspektu prikupljene u okviru aktivnosti savjetovanja nisu bile dostupne za sve države članice.
([21]) Popis je dostupan na https://digital-strategy.ec.europa.eu/hr/news/authorised-entities-context-directive-eu-20171564.
([22]) Radni dokument službi Komisije, str. 16.

provedenih u okviru popratne studije ([23]). U okviru poziva na očitovanje zaprimljena su i stajališta građana ([24]).

Kako je propisano Direktivom i Uredbom o Marakeškom ugovoru, u postupku evaluacije uzeta su u obzir stajališta relevantnih aktera civilnog društva i nevladinih organizacija, uključujući organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom i organizacije koje predstavljaju starije osobe. Konkretno, u aktivnostima savjetovanja (ciljano savjetovanje, detaljni intervjui) obuhvaćeno je, uz ovlaštene subjekte, nekoliko organizacija koje predstavljaju osobe s invaliditetom. Poziv na sudjelovanje u ciljanom savjetovanju poslan je i organizacijama koje predstavljaju starije osobe, ali je samo jedna takva organizacija odgovorila. Osim toga, nekoliko organizacija koje predstavljaju osobe s invaliditetom dostavilo je svoja stajališta u okviru poziva na očitovanje ([25]). Ciljano savjetovanje i poziv na očitovanje bili su pristupačni osobama s invaliditetom.

III. DJELOTVORNOST

Kako bi se ocijenilo je li intervencija bila djelotvorna, u evaluaciji se razmatralo je li se Direktivom i Uredbom o Marakeškom ugovoru poboljšala raspoloživost primjeraka u pristupačnim formatima unutar EU-a i njihova prekogranična razmjena unutar EU-a i s trećim zemljama koje su stranke Marakeškog ugovora. Analiziralo se i postoje li čimbenici koji su utjecali na napredak u ostvarivanju ciljeva te je li bilo kakvih neočekivanih i neželjenih posljedica. Naposljetku, ocijenjen je utjecaj sustava naknade na raspoloživost primjeraka u pristupačnim formatima i njihovu prekograničnu razmjenu.

Kvantitativni podaci prikupljeni za evaluaciju iz uzorka ovlaštenih subjekata pokazali su da se od 2018. broj naslova koji su u zbirkama tih institucija raspoloživi u pristupačnom formatu povećao za više od 50 %. Podaci nisu dovoljni da bi se moglo u kvantitativnom smislu utvrditi u kojoj se mjeri pravilima usklađenima Direktivom o Marakeškom ugovoru povećala količina primjeraka u pristupačnom formatu koje izrađuju ovlašteni subjekti u usporedbi s onim što bi bilo moguće na temelju nacionalnog zakonodavstva donesenog na temelju Direktive 2001/29 („Direktiva InfoSoc”). Također je potrebno uzeti u obzir da, neovisno o okviru za zaštitu autorskog prava, proračunska ograničenja i tehnološke sposobnosti vjerojatno u većoj mjeri utječu na proizvodne kapacitete ovlaštenih subjekata. Međutim, kvalitativni podaci prikupljeni u okviru ciljanog savjetovanja pokazuju da je, prema mišljenju dionika, Marakeški okvir pozitivno utjecao na raspoloživost primjeraka u pristupačnom formatu. Znanstveno istraživanje provedeno 2022. također pokazuje da postoji percepcija o većoj raspoloživosti pristupačnih djela. Ono pokazuje da je Marakeški okvir posebice olakšao

([23]) Ciljano savjetovanje održano je od 22. lipnja do 11. kolovoza 2023., https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/consultations/targeted-stakeholder-consultation-application-marrakesh-directive-and-regulation.

([24]) https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-Zakonodavstvo-EU-a-o-autorskom-pravu-za-slijepe-i-slabovidne-osobe-evaluacija-Direktive-i-Uredbe-o-Marakeskom-ugovoru_hr

([25]) https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-Zakonodavstvo-EU-a-o-autorskom-pravu-za-slijepe-i-slabovidne-osobe-evaluacija-Direktive-i-Uredbe-o-Marakeskom-ugovoru_hr.

prevođenje tiskanog materijala na Brailleovo pismo, ali da je neznatno utjecao na pristup digitalnim knjigama ([26]).

Nadalje, određeni kvantitativni učinci mogu se smatrati posljedicom usklađivanja iznimke iz Direktive o Marakeškom ugovoru. U referentnom razdoblju broj korisnika registriranih kod ovlaštenih subjekata koji su dostavili podatke povećao se za približno 39 %. To se može povezati s usklađivanjem kategorija korisnika na temelju Direktive o Marakeškom ugovoru, što je u nekim državama članicama dovelo do proširenja opsega korisnika u usporedbi s prethodnim propisima koji su se primjenjivali na nacionalnoj razini. Kao što je vidljivo iz odgovora u okviru javnog savjetovanja provedenog u EU-u 2014. ([27]), sve iznimke koje su postojale na nacionalnoj razini prije donošenja Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru nisu obuhvaćale poteškoće u čitanju, dok su sad te poteškoće obuhvaćene područjem primjene.

Kad je riječ o prekograničnim razmjenama, ratifikacija Marakeškog ugovora od strane EU-a omogućila je suradnju s ovlaštenim subjektima u svim državama članicama i ugovornim strankama u trećim zemljama, među ostalim olakšavanjem pristupa aplikaciji ABC Global Book Service, koja podupire provedbu tog ugovora ([28]).

Na prekograničnu razmjenu unutar EU-a i s trećim zemljama koje su stranke Marakeškog ugovora u prosjeku je otpadalo 16,3 % ukupnih naslova koje su 2023. posjedovali ovlašteni subjekti koji su dostavili podatke, što je povećanje u odnosu na 12,7 % naslova iz EU-a i trećih zemalja 2018. Zemlje koje dijele zajednički jezik obično imaju veću stopu uvezenih naslova jer korisnici obično preferiraju djela na vlastitom jeziku. Knjige na stranim jezicima, iako čine manji dio zbirke ovlaštenih subjekata, u velikoj se većini slučajeva nabavljaju u okviru prekogranične razmjene. Uvezeni naslovi uglavnom se nabavljaju iz drugih država članica, ali ovlašteni subjekti uvoze i naslove iz trećih zemalja koje su stranke Marakeškog ugovora. Taj je uvoz 2023. činio 2,7 % kataloga (povećanje s 2 % u 2018.) Ovlašteni subjekti s kojima se razgovaralo u okviru studije naveli su da obično uvoze djela iz Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjene Kraljevine i Kanade ([29]). Razmjene određenih ovlaštenih subjekata mogu biti znatne. Na primjer, katalog francuskog ovlaštenog subjekta sadržava 15 % naslova uvezenih iz Švicarske i Kanade ([30]), a isti ovlašteni subjekt izvijestio je da je ujedno izvozio u treće zemlje, osobito u Kanadu ([31]). Intervjui s ovlaštenim subjektima

([26]) Ferri, D., *The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled in the European Union*: *Reflecting on Its Implementation and Gauging Its Impact from a Disability Perspective*, *IIC* 55, 89-109 (2024), dostupno na https://doi.org/10.1007/s40319-023-01410-y

([27]) Izvješće o odgovorima u okviru javnog savjetovanja o preispitivanju pravila EU-a o autorskom pravu, dostupno na https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/modernisation-eu-copyright-rules-useful-documents.

([28]) Internetski katalog koji ovlaštenim subjektima iz država koje su ratificirale Marakeški ugovor omogućuje da razmjenjuju knjige u pristupačnim formatima bez traženja odobrenja nositelja prava; vidjeti https://www.accessiblebooksconsortium.org/.

([29]) Studija, str. 76.

([30]) Studija, str. 208.

([31]) Ovlašteni subjekt izvezao je od 2014. preko platforme ABC 13 981 naslov, od čega 63 % u treće zemlje (uglavnom Kanadu).

nadalje su pokazali da se razmjene sa zemljama Latinske Amerike i Afrike uglavnom sastoje od izvoza iz EU-a ([32]).

Kvalitativni podaci koje je tim koji je provodio studiju prikupio u okviru ciljanog savjetovanja potkrepljuju stajalište da usklađena pravila EU-a utječu na prekogranične razmjene, pri čemu ovlašteni subjekti i nacionalna tijela smatraju da ta pravila više utječu na prekograničnu razmjenu unutar EU-a i međunarodnu prekograničnu razmjenu nego na proizvodnju. To se može povezati s navodima ovlaštenih subjekata da je, iako su neke države članice sklopile sporazume o suradnji radi prekogranične razmjene primjeraka u pristupačnim formatima (posebno u istim jezičnim područjima) prije donošenja Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru, provedba te direktive i uredbe nekima od njih prvi put omogućila da provode takve razmjene ili im omogućila da razmjene prošire na veći broj zemalja ([33]).

Čimbenici koji utječu na proizvodnju i razmjenu primjeraka u pristupačnom formatu

Na temelju odgovora koje su ovlašteni subjekti dali u okviru ciljanog savjetovanja glavni čimbenici koji ograničavaju proizvodnju primjeraka u pristupačnom formatu povezani su s nedovoljnim financiranjem ustanova koje proizvode te formate ili nedostatkom drugih resursa (ljudski resursi, znanje i iskustvo, tehnologija). Kad je riječ o izvorima financiranja, ovlašteni subjekti uglavnom se oslanjaju na javno financiranje ili kombinaciju javnog financiranja i donacija. U jednoj državi članici ovlašteni subjekt uglavnom se financira iz bruto dohotka ostvarenog marketingom usluga lutrije.

Ovlašteni subjekti na manjim tržištima suočavaju se s ograničenjima i zbog manjih proizvodnih kapaciteta, iako treba istaknuti da se u tim državama članicama opseg kataloga ovlaštenih subjekata znatno razlikuje, pri čemu ovlašteni subjekti u Finskoj i Danskoj imaju mnogo više naslova od onih u Hrvatskoj ili Litvi.

U okviru ciljanog savjetovanja i poziva na očitovanje ustanovljeno je da je jedan od problema informiranost korisnika (osobe s invaliditetom) o tome gdje i kako mogu pronaći primjerke u pristupačnom formatu. Istraživanje objavljeno 2023. pokazalo je i da korisnici i predstavnici organizacija osoba s invaliditetom nisu uvijek znali kako im Marakeški okvir može koristiti ([34]). Iz njega proizlazi da su slijepe osobe bolje upoznate s Marakeškim ugovorom nego osobe koje imaju oštećenje vida, što bi se moglo povezati s različitim metodama koje se primjenjuju za pristup djelima (npr. primjena iznimke od autorskog prava radi izrade

([32]) Organizacija ONCE iz Španjolske izvezla je 2023. 421 primjerak u Argentinu i Peru te 568 primjeraka u Gvatemalu, Meksiko i Argentinu (studija, str. 212.). Jedan francuski ovlašteni subjekt naveo je da je izvozio primjerke izravno korisnicima u afričkim zemljama jer u tim zemljama uvoznicama ovlašteni subjekti nemaju digitalnu i fizičku infrastrukturu; vidjeti str. 67. studije.

([33]) Studija, str. 31.

([34]) Ferri, Delia and Rossello, Giulia (2023.), *The Role of the Marrakesh Treaty in Supporting Access to Printed Material for People Who Are Blind or Visually Impaired:* A Critical Discussion of the Results of an Empirical Study Conducted in Six European Countries, *Disabilities*, 3 (2), str. 162.

primjeraka na Brailleovu pismu za osobe koje su slijepe u usporedbi s korištenjem vizualnih povećala za osobe koje imaju oštećenje vida) ([35]).

Određeni ovlašteni subjekti istaknuli su i da je važno da korisnici imaju pristup tehnologiji koja im omogućuje korištenje digitalnih pristupačnih formata, ali da još nije postignut napredak u tom pogledu. Ovlašteni subjekti također su istaknuli važnost zadovoljavanja različitih potreba korisnika, primjerice suradnjom s mrežama knjižnica kako bi se korisnicima osigurali fizički primjerci putem lokalne knjižnice.

Stoga, iako se u referentnom razdoblju povećao broj korisnika i primjeraka djela u pristupačnom formatu, te ustanove smatraju da su određeni čimbenici koji nisu izravno povezani s Marakeškim pravilima, posebice dostupnost resursa ovlaštenim subjektima, prepreka osiguravanju većeg broja pristupačnih primjeraka.

Utjecaj sustava naknada

Sustavi naknada razlikuju se među šest država članica koje su ih uvele: u četiri države članice sustav naknade ograničen je na određene sektore (obrazovanje), određene formate (npr. zvučne knjige) ili određene načine isporuke (npr. preuzimanje), dok u dvije države članice sustav naknada ne uključuje takvu diferencijaciju i stoga se primjenjuje na upotrebe od strane ovlaštenih subjekata obuhvaćene Direktivom o Marakeškom ugovoru.

U studiji je uspoređeno povećanje opsega kataloga u referentnom razdoblju za pet ovlaštenih subjekata u četiri države članice sa sustavom naknade i 19 ovlaštenih subjekata u 12 država članica bez sustava naknade. Iako podaci pokazuju da se ukupna količina naslova u navedenih 19 ovlaštenih subjekata povećala u većoj mjeri nego u pet ovlaštenih subjekata iz država članica sa sustavom naknade, te podatke treba uzeti s oprezom. Kao što je objašnjeno u samoj studiji, podaci su vrlo ograničeni i možda nisu reprezentativni te ne omogućuju utvrđivanje korelacije između država članica u kojima ne postoji sustav naknade i veće količine primjeraka u pristupačnim formatima. To je zato što na razliku u stopi povećanja broja primjeraka u pristupačnom formatu u katalogu mogu utjecati drugi čimbenici, kao što je činjenica da su ovlašteni subjekti u državama članicama koje su uvele sustav naknada možda već imali opsežnu zbirku naslova, dok su drugi ovlašteni subjekti možda tek počeli povećavati svoju zbirku u referentnom razdoblju. Na primjer, kako je prethodno navedeno, Finska i Danska (u kojima postoji sustav naknade) imaju znatno više naslova od ovlaštenih subjekata u Hrvatskoj ili Litvi, gdje se ne primjenjuje sustav naknade ([36]). Općenito, zbog nepostojanja kontekstualnih podataka na temelju te usporedbe ne može se donijeti zaključak o utjecaju.

Mišljenja dionika iznesena u odgovorima na poziv na očitovanje razlikuju se ovisno o skupini koja je sudjelovala u savjetovanju. Nositelji prava ističu da su sustavi naknade potrebni kako

([35]) Ferri, Delia and Rossello, Giulia (2023.), *The Role of the Marrakesh Treaty in Supporting Access to Printed Material for People Who Are Blind or Visually Impaired:* A Critical Discussion of the Results of an Empirical Study Conducted in Six European Countries, *Disabilities*, 3 (2), str. 162.

([36]) 69 021 naslov u Finskoj i 84 000 u Danskoj, 7727 u Hrvatskoj i 15 433 u Litvi (vidjeti studiju, str. 215.).

bi se zaštitili interesi nositelja prava i da bi trebali točno odražavati opseg i način korištenja pristupačnog formata ([37]), dok predstavnici korisnika tvrde da bi sustave naknade trebalo ukinuti ([38]), pri čemu posebice navode da sustavi naknada stvaraju prepreke i da ovlašteni subjekti, koji djeluju na neprofitnoj osnovi, ne bi trebali plaćati za posao koji bi trebali obavljati izdavači. Dva ispitanika koja predstavljaju korisnike smatraju da su sustavi naknada u suprotnosti s duhom Marakeškog ugovora, unatoč činjenici da su ti sustavi izričito dopušteni Ugovorom. Iako se Marakeškim ugovorom ugovornim strankama dopušta da odluče hoće li predvidjeti plaćanje naknade nositeljima prava za upotrebe na temelju iznimke od autorskog prava uvedene tim ugovorom, prema pravu Unije mogućnost država članica da predvide takve sustave naknade je ograničena.

Konkretno, sustavi se mogu primjenjivati samo na ovlaštene subjekte i u okviru njih ne bi se smjelo zahtijevati plaćanje od korisnika (vidjeti uvodnu izjavu 14.). Stoga je mogućnost iz članka 3. stavka 6. Direktive o Marakeškom ugovoru koju je zakonodavac EU-a dao državama članicama u skladu s Ugovorom.

Nadalje, čini se da se percepcija utjecaja sustava naknada razlikuje i ovisno o strukturi i financiranju sustava u određenoj državi članici. Čini se da je vjerojatnije da ovlašteni subjekti iz država članica u kojima razina financiranja koje pruža država obuhvaća i naknadu koju treba platiti i u kojima je sustav naknade ograničen na određene vrste upotrebe ili djela smatraju da sustav naknada ne utječe ili utječe u manjoj mjeri na izradu primjeraka u pristupačnom formatu. U drugim državama članicama sa sustavom naknada, čak i ako je ukupna godišnja naknada koja se plaća niska, dionici mogu smatrati da je utjecaj tog sustava znatan ako smatraju da proračun nije dovoljno velik (posebno ako se ovlašteni subjekti oslanjaju na donacije kako bi osigurali financiranje).

Korelaciju između sustava naknada i prekogranične razmjene također je teško kvantificirati ili utvrditi, posebno s obzirom na to da na razmjene među državama članicama i s trećim zemljama utječu razni čimbenici, osobito oni koji su povezani s dijeljenjem zajedničkog jezika i korištenjem tehnologije u određenim slučajevima (interoperabilnost formata i metapodataka) ([39]). Iako kvantitativni podaci za utvrđivanje mogućih učinaka nisu dostupni, određeni dionici tvrde da ovlašteni subjekti manje sudjeluju u prekograničnim razmjenama, osobito zbog nesigurnosti u pogledu primjene sustava na prekogranično širenje i poteškoća pri izračunu naknade za izvoz, što bi ih moglo odvratiti od sudjelovanja u takvim razmjenama. Međutim, čini se da su te dvojbe u pogledu utjecaja sustava naknade na prekograničnu razmjenu među državama članicama prisutnije u nekim zemljama, a njihov mogući uzrok su struktura i praktična primjena sustava naknada te moguća nesigurnost koju bi to moglo prouzročiti. U tom je kontekstu važno imati na umu da bi se sustavi naknade

([37]) Vidjeti odgovore na poziv na očitovanje, npr. odgovore Europskog vijeća pisaca, FEP-a, ALIS-a, dostupne na https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-Zakonodavstvo-EU-a-o-autorskom-pravu-za-slijepe-i-slabovidne-osobe-evaluacija-Direktive-i-Uredbe-o-Marakeskom-ugovoru_hr.

([38]) Vidjeti odgovore na poziv na očitovanje, dostupne na https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-Zakonodavstvo-EU-a-o-autorskom-pravu-za-slijepe-i-slabovidne-osobe-evaluacija-Direktive-i-Uredbe-o-Marakeskom-ugovoru_hr.

([39]) Studija, str. 76.

trebali primjenjivati samo na upotrebe od strane ovlaštenih subjekata s poslovnim nastanom na državnom području države članice koja predviđa takav sustav i u okviru njih ne bi se smjelo zahtijevati plaćanje od ovlaštenih subjekata koji imaju poslovni nastan u drugim državama članicama ili u trećim zemljama koje su stranke Marakeškog ugovora.

Moguće neželjene posljedice – mogući utjecaj na komercijalno tržište

Pitanje može li Marakeški okvir utjecati na komercijalno tržište dovelo je do posebne odredbe iz članka 10. stavka 3. Direktive o Marakeškom ugovoru. U skladu s tom odredbom država članica koja zbog valjanih razloga smatra da je provedba Direktive imala znatan negativan utjecaj na komercijalnu raspoloživost djela ili drugih predmeta zaštite u pristupačnim formatima za korisnike može o tome obavijestiti Komisiju i pritom dostaviti sve relevantne dokaze. Komisija mora te dokaze uzeti u obzir pri sastavljanju izvješća o evaluaciji.

U vrijeme izrade ovog izvješća utvrđeno je da nijedna država članica nije Komisiji dostavila dokaze u skladu s člankom 10. stavkom 3. Direktive o Marakeškom ugovoru.

Ni podaci prikupljeni tijekom pripreme ove evaluacije nisu pružili takve dokaze. U studiji je navedeno da nema dovoljno sveobuhvatnih podataka o izdavačkom tržištu za pristupačne formate ([40]).

Tijekom ciljanog savjetovanja većina dionika s kojima je provedeno savjetovanje nije utvrdila da postoji negativan utjecaj Marakeških pravila na poticaje za komercijalnu proizvodnju. Jedan je dionik istaknuo pozitivan neizravan utjecaj Marakeškog okvira na izdavačko tržište jer smatra da je doveo do povećane koordinacije i razmjene između izdavača i ovlaštenih subjekata ([41]).

Na temelju dostupnih informacija ne može se zaključiti da Marakeški okvir ima znatan negativan utjecaj na komercijalnu raspoloživost djela u pristupačnom formatu. Stoga prema trenutačnim podacima nije potrebna revizija trenutačnog pristupa radi provjere komercijalne raspoloživosti djela u pristupačnom formatu.

Mogući utjecaj na šire socijalne ciljeve

Nekoliko dionika navelo je pozitivne učinke Marakeškog okvira na područja kao što su opća socijalna uključenost i ravnopravnost ([42]), razvoj mogućnosti za učenje za djecu i odrasle ([43])

([40]) Studija, str. 67.
([41]) Odgovor na poziv na očitovanje Europskog vijeća pisaca, dostupan na: Zakonodavstvo EU-a o autorskom pravu za slijepe i slabovidne osobe – evaluacija Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru (europa.eu).
([42]) Odgovori na poziv na očitovanje građanina EU-a i organizacije Nota, 2023., dostupni na: Zakonodavstvo EU-a o autorskom pravu za slijepe i slabovidne osobe – evaluacija Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru (europa.eu).
([43]) Odgovor na poziv na očitovanje organizacije Nota, 2023., dostupan na: Zakonodavstvo EU-a o autorskom pravu za slijepe i slabovidne osobe – evaluacija Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru (europa.eu); intervjui tima koji je proveo studiju s Europskom unijom slijepih i ustanovom Eureka Leuven, 2023.

te rad, kultura i sudjelovanje u zajednici([44]). Međutim, na temelju podataka dostupnih za ovu evaluaciju teško je utvrditi u kojoj je mjeri Marakeški okvir mogao utjecati na te šire socijalne ciljeve. Dionici su naveli i trajne poteškoće koje nadilaze Marakeški okvir koje bi mogle utjecati na te ciljeve, kao što su nedovoljna raspoloživost udžbenika u pristupačnim formatima, nedovoljna raspoloživost digitalnih platformi za učenje, potreba za odgovarajućim osposobljavanjem nastavnika i knjižničara[45]).

Prekogranična razmjena olakšana Marakeškim okvirom omogućuje slanje djela u pristupačnim formatima emigrantima u drugim državama članicama ili zadovoljavanje potreba manjinskog stanovništva ili izbjeglica uvozom djela iz zemalja koje dijele jezik tih kategorija osoba. Moglo bi se smatrati i da je okvir pridonio boljoj informiranosti, prvenstveno izdavača, o poteškoćama s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom ([46]).

IV. UČINKOVITOST

Analiza učinkovitosti provedena u kontekstu ove evaluacije bila je znatno ograničena jer nije bilo dovoljno dostupnih podataka za kvantificiranje utjecaja primjene Marakeških pravila. Velik dio prikupljenih kvantitativnih podataka nije obuhvaćao dovoljno pojedinosti o proračunu ovlaštenih subjekata i njegovoj raspodjeli ili se odnosio samo na određeni ovlašteni subjekt. Procjena se stoga uglavnom oslanja na razmatranje kvalitativnih podataka.

Čak i prije donošenja Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru, pravom Unije, posebno člankom 5. stavkom 3. točkom (b) Direktive InfoSoc, državama članicama omogućeno je da uvedu iznimku od ili ograničenje autorskog prava u korist osoba s invaliditetom. Države članice iskoristile su tu mogućnost za provedbu iznimke ili ograničenja u svojem nacionalnom zakonodavstvu, međutim, razlike u području primjene na nacionalnoj razini stvorile su opterećenja u prekograničnoj razmjeni primjeraka u pristupačnim formatima ([47]). Marakeški okvir ublažio je te razlike i povećao pravnu sigurnost jer je su u njemu pojašnjeni opseg obuhvaćenih korisnika te opseg radnji relevantnih za autorska prava koje bi se mogle izvršiti. Kako je objašnjeno u prethodnom odjeljku, to je dovelo do povećanja broja obuhvaćenih korisnika i olakšalo prekogranične razmjene. Stoga osobe s invaliditetom imaju koristi od poboljšanog pristupa primjercima u pristupačnom formatu, a ovlašteni subjekti vjerojatno će pružati usluge većem broju korisnika i u većoj mjeri sudjelovati u prekograničnim razmjenama.

([44]) Odgovor na poziv na očitovanje organizacije Nota, 2023., dostupan na: Zakonodavstvo EU-a o autorskom pravu za slijepe i slabovidne osobe – evaluacija Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru (europa.eu).

([45]) Intervju tima koji je proveo studiju s Europskim forumom osoba s invaliditetom, Europskim vijećem pisaca, Njemačkom federacijom slijepih i slabovidnih osoba, knjižnicom za pristupačnost Celia i obrazovnom ustanovom Eureka Leuven.

([46]) Intervjui tima koji je proveo studiju s Njemačkim centrom za pristupačno čitanje, Europskom unijom slijepih, Europskim vijećem pisaca i knjižnicom Luisterpuntbibliotheek, 2023.

([47]) Europska komisija, Glavna uprava za unutarnje tržište i usluge, Francquen, A., Dusollier, S., Triaille, J. i dr., studija o primjeni Direktive 2001/29/EZ o autorskom pravu i srodnim pravima u informacijskom društvu („Direktiva Infosoc”), Europska komisija, 2013., https://data.europa.eu/doi/10.2780/90141, str. 420. – 437.

Iako ovlašteni subjekti raspoređuju resurse za izradu primjeraka u pristupačnom formatu, ti troškovi nisu im nametnuti Marakeškim okvirom, čiji je cilj olakšati njihovu aktivnost izrade i razmjene primjeraka u pristupačnim formatima pružanjem veće pravne sigurnosti. Većina ovlaštenih subjekata s kojima se razgovaralo u okviru studije izvijestila je da nakon provedbe Marakeškog okvira nije došlo do velikih promjena u troškovima proizvodnje.

S druge strane, zbog usklađivanja uvedenog Marakeškim okvirom ovlašteni subjekti ostvarili su uštede jer su se primjerci u pristupačnim formatima mogli lakše nabavljati putem prekogranične razmjene, što je pridonijelo sprečavanju udvostručavanja aktivnosti. Na primjer, jedan ovlašteni subjekt naveo je da su prekogranične razmjene unutar i izvan EU-a dovele do ušteda od približno 133 000 EUR u razdoblju od tri i pol godine. Usklađivanjem pravila EU-a ujedno je smanjena potreba za provjerom nacionalnih propisa o autorskim pravima koji se primjenjuju u zemljama odredišta.

Na ovlaštene subjekte koji distribuiraju, priopćavaju javnosti ili stavljaju na raspolaganje javnosti primjerke u pristupačnom formatu primjenjuju se određena pravila iz okvira. Ta su pravila ograničena na sprečavanje neovlaštene distribucije primjeraka u pristupačnom formatu i omogućivanje korisnicima, nositeljima prava i drugim ovlaštenim subjektima da dobiju relevantne informacije. Prakse ovlaštenih subjekata u tom smislu se razlikuju ([48]), međutim, ne postoje precizni podaci za kvantificiranje resursa korištenih u tu svrhu. S druge strane, okvirom se ovlaštenim subjektima ne nameću obveze koje bi mogle biti prepreka izradi primjeraka u pristupačnom formatu i koje bi se mogle smatrati opterećenjem. Na primjer, okvirom se sprečava obvezivanje ovlaštenih subjekata na prethodnu provjeru komercijalne raspoloživosti djela u pristupačnim formatima. Osim toga, okvirom nije predviđen poseban postupak odobrenja te se u njemu u tom pogledu pojašnjava da zahtjevi za odobrenje ili priznavanje, primjerice u vezi s pružanjem općih usluga korisnicima, ne bi smjeli predstavljati prepreku ovlaštenim subjektima pri obavljanju aktivnosti dopuštenih na temelju Marakeških instrumenata.

Okvir ne uključuje pitanja financiranja ovlaštenih subjekata. Proračuni ovlaštenih subjekata se, u različitoj mjeri, financiraju iz javnih sredstava. U određenim slučajevima i korisnici mogu donirati sredstva ovlaštenim subjektima. Nacionalna tijela snose troškove koji su općenito povezani s provedbom pravila, iako u okviru nisu utvrđene posebne obveze praćenja.

Iako na temelju dostupnih informacija nije moguće donijeti čvrste zaključke utemeljene na kvantitativnim podacima, evaluacijom nije utvrđeno da su okvirom uvedena nepotrebna opterećenja i čini se da ne postoji potreba za pojednostavnjenjem i racionalizacijom. Direktivom i Uredbom o Marakeškom ugovoru nije uveden poseban postupak odobrenja za ovlaštene subjekte, sprečavaju se prethodne provjere komercijalne raspoloživosti i nisu propisane obveze izvješćivanja nacionalnih tijela za ovlaštene subjekte. Države članice moraju Komisiji dostaviti samo informacije o podacima za kontakt ovlaštenih subjekata koji sudjeluju u prekograničnoj razmjeni koje su im dobrovoljno dostavljene. Administrativni

([48]) Prilog IV. studiji.

zahtjevi ograničeni su na ono što je potrebno kako bi se osigurala raspoloživost primjeraka u pristupačnom formatu, spriječila neovlaštena upotreba i olakšala transparentnost. Ta je intervencija, kojom se poboljšava raspoloživost primjeraka u pristupačnim formatima za korisnike i istodobno omogućuju uštede zahvaljujući većoj pravnoj sigurnosti, ostvarila svoje ciljeve na učinkovit način.

Utjecaj sustava naknada na učinkovitost

Kad je riječ o nositeljima prava, očekivalo se da će pravila imati ograničen utjecaj na njihovo autorsko pravo kao pravo vlasništva (priznato člankom 17. Povelje) jer je Direktiva o Marakeškom ugovoru ograničena na potpuno usklađivanje raznih iznimaka od ili ograničenja autorskog prava koji su već postojali na nacionalnoj razini prije donošenja Direktive o Marakeškom ugovoru te na olakšavanje prekogranične razmjene primjeraka u pristupačnom formatu ([49]). Neke razlike u utjecaju u usporedbi s razdobljem prije Marakeškog ugovora možda su nastale zbog veće raspoloživosti primjeraka u pristupačnom formatu i većeg broja korisnika (kako je detaljno opisano u odjeljku o djelotvornosti). Direktivom o Marakeškom ugovoru priznaje se mogućnost zadržavanja ili uvođenja sustava naknade, a istodobno se pojašnjava da bi pri određivanju razine naknade trebalo uzeti u obzir neprofitnu prirodu aktivnosti ovlaštenih subjekata, ciljeve od javnog interesa koji se nastoje postići tom direktivom, interese korisnika iznimke, moguću štetu za nositelje prava i potrebu da se osigura prekogranično širenje primjeraka u pristupačnom formatu. Moraju se uzeti u obzir i posebne okolnosti svakog slučaja koje proizlaze iz izrade određenog primjerka u pristupačnom formatu. Kad je šteta za nositelja prava minimalna, ne bi trebala postojati obveza plaćanja naknade. U državama članicama u kojima postoji sustav naknada ovlaštenim subjektima nastaju troškovi povezani s plaćanjem tih naknada, uključujući troškove za njihov izračun i raspodjelu. Budući da su neki od nacionalnih sustava naknada postojali i prije donošenja Marakeškog okvira ili su zamijenili druge obveze, povezani troškovi općenito nisu novi.

Prema informacijama prikupljenima u okviru studije ukupna naknada koja se plaća može se znatno razlikovati među državama članicama, a trošak se kreće od 27 000 EUR u Njemačkoj, 159 000 EUR u Finskoj, 1 milijun EUR u Švedskoj do 1,7 milijuna EUR u Danskoj. Čini se da se utjecaj koji dionici povezuju sa sustavima naknada razlikuje ovisno o strukturi i modelu financiranja nacionalnih sustava naknada. Kako je objašnjeno u odjeljku o djelotvornosti, čak i ako bi ukupna godišnja naknada koja se plaća mogla biti niska, dionici mogu smatrati da je

([49]) Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o određenim dopuštenim upotrebama djelâ i drugih sadržaja koji su zaštićeni autorskim pravom i srodnim pravima u korist slijepih i slabovidnih osoba ili osoba koje imaju druge smetnje pri čitanju tiskanog teksta i o izmjeni Direktive 2001/29/EZ o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu, COM(2016) 596 final, 2016/0278 (COD), str. 6.;
Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o prekograničnoj razmjeni između Unije i trećih zemalja primjeraka u pristupačnim formatima određenih djelâ i drugih sadržaja zaštićenih autorskim pravom i srodnim pravima u korist slijepih i slabovidnih osoba ili osoba koje imaju druge smetnje pri čitanju otisnutog teksta, COM(2016) 595 final, 2016/0279 (COD), str. 5.

utjecaj znatan ako se proračun ovlaštenih subjekata ne smatra dovoljno velikim (posebno ako se ovlašteni subjekti oslanjaju na donacije kako bi osigurali financijska sredstva).

Osim financijskih sredstava dostupnih ovlaštenim subjektima, čini se da se administrativni troškovi povezani s, primjerice, izračunom i plaćanjem u okviru sustava naknada razlikuju ovisno o digitalizaciji i automatizaciji obrade podataka, ali nisu dostupni precizni podaci za njihovo utvrđivanje.

Čimbenici koji pridonose učinkovitoj provedbi Direktive o Marakeškom ugovoru

Ovisno o konkretnom institucionalnom i tržišnom kontekstu u državama članicama, određeni čimbenici mogu doprinijeti učinkovitoj provedbi Direktive o Marakeškom ugovoru.

Konkretno, centralizacija ili pojačana suradnja među ovlaštenim subjektima može olakšati ekonomiju razmjera te pristup korisnicima. Osim inicijative ABC WIPO, na nacionalnoj razini razvijene su dodatne inicijative za suradnju radi povezivanja ovlaštenih subjekata koji djeluju na tom području ili ovlaštenih subjekata prisutnih na području na kojem se govori isti jezik (npr. suradnja među ovlaštenim subjektima u Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj), ili ovlaštenih subjekata za konkretne projekte (npr. suradnja između ovlaštenih subjekata u nordijskim zemljama radi koordinacije proizvodnje i podjele troškova za pružanje primjeraka na jeziku etničke manjine).

Osim toga, oblici suradnje između ovlaštenih subjekata i izdavača, kao što je suradnja u proizvodnji primjeraka u pristupačnom formatu ili u dijeljenju informacija i naslova, mogu biti troškovno učinkoviti i spriječiti udvostručavanje.

Određeni ovlašteni subjekti olakšavaju pristup korisnika dostupnim naslovima putem internetskih kataloga. S druge strane, nemaju svi korisnici znanje ili pristup tehnologiji koji bi im omogućili pristup putem internetskog kataloga. Različite prakse za zadovoljavanje različitih potreba korisnika i pružanje potrebne potpore (npr. suradnja s mrežama knjižnica, pružanje alternativnih načina kontakta, osposobljavanje) također se čine relevantnima za poboljšanje pristupa.

Razina digitalizacije ovlaštenih subjekata i interoperabilnost formata koje koriste mogu pridonijeti smanjenju administrativnih i operativnih troškova te dodatno olakšati prekogranične razmjene i smanjiti administrativna opterećenja povezana s preoblikovanjem u pristupačne formate (posebno u okviru razmjene s trećim zemljama).

Trebalo bi u potpunosti poštovati obvezu iz članka 5. stavka 1. točke (b) Direktive prema kojoj ovlašteni subjekti moraju poduzeti odgovarajuće korake kako bi odvratili od neovlaštenog umnožavanja, distribucije, priopćavanja javnosti i stavljanja na raspolaganje javnosti primjeraka u pristupačnom formatu, pri čemu moraju osigurati da se time ne stvaraju prepreke pristupu za korisnike. Iako precizne informacije za procjenu utjecaja metoda koje ovlašteni subjekti koriste za sprečavanje neovlaštenog širenja primjeraka u pristupačnom formatu nisu dostupne, podaci na temelju intervjua s dionicima pokazuju da zaštita lozinki i

dvofaktorska autentifikacija smanjuju pristupačnost korisnicima i da ih ovlašteni subjekti izbjegavaju. S druge strane, čini se da vodeni žig pruža dobar omjer troškova i koristi u sprečavanju neovlaštenog širenja primjeraka koji se mogu preuzeti u nespecijaliziranim formatima. Općenitije, mjere uvedene radi sprečavanja neovlaštenih upotreba imaju još veću težinu ako su primjerci koje pružaju ovlašteni subjekti visoke kvalitete i u formatima (e-knjige, zvučne knjige) koje u teoriji može koristiti i šira javnost.

V. USKLAĐENOST

Direktivom i Uredbom o Marakeškom ugovoru doprinosi se poboljšanju pristupa kulturnim djelima, obrazovnim materijalima i informacijama za osobe s invaliditetom u skladu s ciljem iz članka 30. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. Prenošenje Marakeškog ugovora u pravo EU-a preporučilo se u primjedbama Odbora Ujedinjenih naroda za prava osoba s invaliditetom o prvotnom izvješću Europske unije u vezi s člankom 30. Konvencije ([50]).

Direktiva i Uredba o Marakeškom ugovoru također su usklađene s ciljevima te osobnim i materijalnim područjem primjene Marakeškog ugovora.

Na razini Unije Direktiva i Uredba o Marakeškom ugovoru usklađene su s drugim instrumentima zakonodavstva EU-a o autorskom pravu, prvenstveno s Direktivom 2001/29 kojom se državama članicama dopušta da u svojem nacionalnom zakonodavstvu utvrde iznimke za druge invaliditete ili vrste djela osim onih obuhvaćenih područjem primjene Direktive o Marakeškom ugovoru ([51]).

Marakeški instrumenti usklađeni su i s Poveljom EU-a o temeljnim pravima, kojom se zabranjuju svi oblici diskriminacije, među ostalim na temelju invaliditeta, i propisuje da EU priznaje i poštuje pravo osoba s invaliditetom na mjere čiji je cilj osigurati njihovu neovisnost, društvenu i profesionalnu uključenost te sudjelovanje u životu zajednice.

Marakeški instrumenti usklađeni su s drugim propisima EU-a o invaliditetu u digitalnom okruženju, kao što su Direktiva o pristupačnosti interneta ([52]), Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama ([53]) i Europski akt o pristupačnosti ([54]). Prva dva propisa odnose se na sektore koji se ne odnose na pisana djela obuhvaćena Marakeškim okvirom (odnosno na internetske stranice javnog sektora i audiovizualne medijske usluge) i na postizanje

([50]) https://digitallibrary.un.org/record/812354?ln=en&v=pdf.
([51]) Člankom 8. Direktive o Marakeškom ugovoru mijenja se članak 5. stavak 3. točka (b) Direktive InfoSoc kako bi se osiguralo da se to provodi „ne dovodeći u pitanje obveze država članica na temelju Direktive (EU) 2017/1564 Europskog parlamenta i Vijeća”.
([52]) Direktiva (EU) 2016/2102 o pristupačnosti internetskih stranica i mobilnih aplikacija tijela javnog sektora, SL L 327, 2.12.2016., str. 1.
([53]) Direktiva 2010/13/EU o koordinaciji određenih odredaba utvrđenih zakonima i drugim propisima u državama članicama o pružanju audiovizualnih medijskih usluga (Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama) (kodificirana verzija), SL L 95, 15.4.2010., str. 1.
([54]) Direktiva (EU) 2019/882 o zahtjevima za pristupačnost proizvoda i usluga, SL L 151, 7.6.2019., str. 70.

pristupačnosti tih usluga drugim pravnim instrumentima osim zakonodavstva o autorskom pravu.

Cilj je Europskog akta o pristupačnosti poboljšati funkcioniranje unutarnjeg tržišta pristupačnih proizvoda i usluga uvođenjem zajedničkih pravila o pristupačnosti i time ukloniti prepreke nastale zbog različitih pravila u državama članicama. Države članice moraju osigurati da gospodarski subjekti stavljaju na tržište samo proizvode i pružaju samo usluge koji su u skladu sa zahtjevima za pristupačnost utvrđenima tim aktom. To, među ostalim, obuhvaća e-knjige i namjenski softver te e-čitače. Mjere koje se primjenjuju od 28. lipnja 2025. ne utječu na pravila o autorskom pravu iz Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru. Obje se mjere primjenjuju usporedno, pri čemu se Europskim aktom o pristupačnosti osigurava veća raspoloživost pristupačnih e-knjiga, dok se Marakeškim instrumentima korisnicima i ovlaštenim subjektima i dalje omogućuje da objavljena pisana djela prilagode u obliku primjeraka u pristupačnim formatima za osobe koje imaju oštećenje vida i poteškoće u čitanju ili poteškoće u korištenju tiskanim materijalima. I predstavnici nositelja prava i ovlašteni subjekti istaknuli su važnost sinergija i suradnje u neometanoj provedbi Europskog akta o pristupačnosti i osiguravanju komplementarnosti tih zakonodavnih akata.

Prema mišljenju predstavnika nositelja prava, provedbom Europskog akta o pristupačnosti potreba da se osigura da se Marakeškim pravilima ne zadire u redovito korištenje djela bila bi relevantnija.

Međutim, kako je objašnjeno u uvodnoj izjavi 14., izričita obveza provjere komercijalne raspoloživosti mogla bi utjecati na pravnu sigurnost ovlaštenih subjekata. Osim toga, pristupačne e-knjige proizvedene na tržištu na temelju Europskog akta o pristupačnosti ne odgovaraju nužno različitim posebnim potrebama korisnika obuhvaćenih Direktivom o Marakeškom ugovoru. Vjerojatno je ([55]) da će se ovlašteni subjekti prilagoditi praktičnim aspektima novog konteksta i da će svoje resurse usmjeriti na ispunjavanje potreba koje tržište nije ispunilo ([56]).

Čini se da su Marakeški instrumenti također interno usklađeni s odredbama koje su usklađene s njihovim glavnim ciljem povećanja raspoloživosti primjeraka djela u pristupačnim formatima, uz zadržavanje ravnoteže između prava i interesa nositelja prava i korisnika.

Radi zaštite interesa nositelja prava, kako je navedeno i u prethodnim odjeljcima, uvedene su određene obveze prema kojima su ovlašteni subjekti dužni spriječiti neovlašteno korištenje. Nositelji prava smatraju da bi trebalo pojačati nadzor nacionalnih tijela nad načinom na koji ovlašteni subjekti ispunjavaju obveze, osobito u pogledu sprečavanja neovlaštenog širenja. Određeni nositelji prava tvrde i da bi sveobuhvatne informacije o ovlaštenim subjektima koji djeluju u državi članici mogle dodatno olakšati suradnju (na primjer, dijeljenje datoteka među nositeljima prava). S druge strane, korisnici su upozorili da su zahtjevi u određenim

([55]) Na primjer, jedan ovlašteni subjekt izvijestio je da će svoj fokus vjerojatno preusmjeriti na osobe s poteškoćama u korištenju tiskanim materijalima koje imaju kognitivne probleme (vidjeti studiju, str. 96.)

([56]) Za daljnje razmatranje utjecaja Europskog akta o pristupačnosti vidjeti i odjeljak VII. (relevantnost).

državama članicama za uvrštenje ovlaštenih subjekata na odobreni popis u suprotnosti s Marakeškim ugovorom ([57]).

Kako je detaljno opisano u uvodnom odjeljku, Direktivom se sprečava uvođenje uvjeta za obavljanje aktivnosti na temelju okvira, ali se ipak predviđa da takve aktivnosti mogu poduzimati i ovlašteni subjekti koji su ograničeni na posebne kategorije (kako je definirano u članku 2. točki 4.), a ne samo korisnici. U Direktivi se pojašnjava da nacionalni postupci odobrenja ili priznavanja, koji se, primjerice, primjenjuju na pružanje općih usluga korisnicima, ne bi smjeli predstavljati prepreku ovlaštenim subjektima pri provođenju aktivnosti u skladu s okvirom. Evaluacija je pokazala da se uspostavljeni sustavi na nacionalnoj razini razlikuju, pri čemu određene države članice zahtijevaju neki oblik obavješćivanja, obično obavješćivanje nadležnog tijela o imenu, pravnom statusu, podacima za kontakt i informacijama o relevantnim aktivnostima ovlaštenog subjekta. Međutim, podaci nisu bili dostupni za sve države članice. Nadalje, okvirom se potiče dobrovoljno obavješćivanje nacionalnih tijela o podacima za kontakt ovlaštenih subjekata koji sudjeluju u prekograničnoj razmjeni, što može pridonijeti poboljšanju transparentnosti.

Općenito, Marakeški instrumenti su instrumenti kojima se provode međunarodne obveze EU-a na temelju Marakeškog ugovora i usklađeni su s pravnom stečevinom EU-a (posebno s okvirom EU-a o autorskom pravu i politikama EU-a za osobe s invaliditetom) i interno, u smislu njihovih ključnih ciljeva i odredaba. U kontekstu prethodno opisanog zakonodavstva EU-a Marakeški instrumenti jedan su od alata za poboljšanje pristupačnosti tiskanog materijala. Naposljetku, na pristup informacijama, obrazovanju i kulturi za osobe s invaliditetom utječe kombinirani učinak svih zakonodavnih instrumenata EU-a u području pristupačnosti.

VI. EUROPSKA DODANA VRIJEDNOST

Sud EU-a zaključio je da EU ima isključivu nadležnost za sklapanje Marakeškog ugovora te je stoga bilo potrebno uvesti pravila na razini EU-a kako bi se ispunile međunarodne obveze EU-a koje proizlaze iz donošenja Ugovora.

Prije sklapanja Marakeškog ugovora, iako su sve države članice uvele iznimke od ili ograničenja autorskog prava u korist osoba koje imaju oštećenje vida, postojale su razlike u području primjene iznimke ([58]), što je utjecalo na prekograničnu razmjenu primjeraka u pristupačnom formatu ([59]). Bez intervencije EU-a u smislu donošenja Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru to se stanje ne bi promijenilo.

([57]) Vidjeti mišljenja Europskog foruma za osobe s invaliditetom (EDF) i Europske unije za radiodifuziju (EDB) iznesena u okviru poziva na očitovanje, dostupna na https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-Zakonodavstvo-EU-a-o-autorskom-pravu-za-slijepe-i-slabovidne-osobe-evaluacija-Direktive-i-Uredbe-o-Marakeskom-ugovoru/F3414879_hr.

([58]) Studija o primjeni Direktive 2001/29/EZ o autorskom pravu i srodnim pravima u informacijskom društvu („Direktiva InfoSoc”), 2013., str. 428., dostupna na https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/9ebb5084-ea89-4b3e-bda2-33816f11425b.

([59]) Idem, str. 437.

Osim što su Direktiva i Uredba o Marakeškom ugovoru bile potrebne radi ispunjavanja međunarodnih obveza EU-a, njihovim donošenjem usklađeno je područje primjene iznimke od autorskog prava te su olakšane prekogranične razmjene i unutar EU-a i s trećim zemljama koje su stranke Marakeškog ugovora. S druge strane, olakšavanje prekogranične razmjene dovelo je do ekonomije razmjera ([60]).

Prekogranični učinak nije se mogao postići jednako učinkovito mjerama na nacionalnoj razini. Intervencija EU-a u prvom je redu pomogla korisnicima i ovlaštenim subjektima jer je postignuta veća pravna sigurnost, a zahvaljujući tome ograničeno je udvostručavanje aktivnosti, povećana ukupna učinkovitost i poboljšana raspoloživost primjeraka u pristupačnim formatima.

VII. RELEVANTNOST

Relevantnost Marakeških instrumenata procijenjena je uzimanjem u obzir razvoja tržišta, politike i tehnologije.

U referentnom razdoblju komercijalna ponuda izvorno pristupačnih djela i dalje nije bila dovoljno razvijena. Istodobno se povećao broj digitalnih formata kao što su e-knjige i zvučne knjige namijenjene za širu javnost, kojima se neizravno mogu također zadovoljiti određene potrebe korisnika. Međutim, korisnici navode da takvi formati nisu uvijek dovoljno pristupačni, primjerice jer nema mogućnosti pristupačnog pregledavanja njihova sadržaja ili komercijalne platforme ne mogu pristupiti samom djelu, ili je vjerojatnije da određenim kategorijama korisnika (npr. slabovidnim osobama) jesu pristupačni, a drugima nisu (npr. slijepi korisnici).

Očekuje se da će Europski akt o pristupačnosti uvelike pridonijeti raspoloživosti e-knjiga u pristupačnom obliku. E-knjige dostupne na tržištu od lipnja 2025. bit će pristupačne u skladu sa zahtjevima za pristupačnost iz Europskog akta o pristupačnosti kako bi se olakšao pristup osobama s invaliditetom. Važno je napomenuti da su mikropoduzeća koja pružaju usluge izuzeta od obveze usklađivanja sa zahtjevima za pristupačnost iz Direktive. Međutim, države članice moraju mikropoduzećima pružiti smjernice i alate kako bi im se olakšala primjena nacionalnih mjera kojima se prenosi Europski akt o pristupačnosti. Osim toga, Europski akt o pristupačnosti sadržava određene zaštitne mjere koje gospodarskim subjektima omogućuju primjenu zahtjeva za pristupačnost u mjeri u kojoj se njima ne nameće nerazmjerno opterećenje ili ne zahtijeva znatna promjena u proizvodu ili usluzi koja dovodi do temeljne promjene njihove osnovne prirode.

Kako je navedeno i u studiji ([61]), Europski akt o pristupačnosti ne dovodi u pitanje relevantnost iznimke od autorskog prava predviđene Direktivom o Marakeškom ugovoru. Formati koji nisu e-knjige koji su obuhvaćeni Europskim aktom o pristupačnosti mogli bi biti prikladniji za različite vrste invaliditeta (na primjer, neke osobe možda nemaju vještine ili

([60]) Vidjeti analizu u odjeljku IV. o učinkovitosti.
([61]) Studija, str. 56.

hardver za korištenje e-knjiga i može im biti lakše koristiti Brailleovo pismo ili velike tiskane formate). Čak i za osobe koje koriste e-knjige, određeni format pristupačnih e-knjiga dostupnih na tržištu možda neće biti prikladan za sve poteškoće u korištenju tiskanim materijalima. Nadalje, obveze iz Europskog akta o pristupačnosti možda neće dovesti do potpune raspoloživosti svih naslova u izvorno pristupačnom formatu, osobito ako su izdavači mikropoduzeća, zbog čega ponuda izvorno pristupačnih knjiga možda neće biti u potpunosti sveobuhvatna. Nositelji prava s kojima se razgovaralo za potrebe studije tvrdili su da bi za pristup stripovima mogla biti potrebna temeljna promjena. Općenito, tvrdili su da visoki troškovi osiguravanja pristupačnosti djela (na primjer, ako djelo sadržava velik broj grafičkih prikaza ili grafikona), u kombinaciji s očekivanom slabom prodajom, mogu biti opravdanje za tvrdnju da dovode do nerazmjernih opterećenja ([62]).

Činjenica da će zbog učinka Europskog akta o pristupačnosti tržište izravno osiguravati pristupačnije e-knjige vrlo je pozitivna promjena. Međutim, time se neće zadovoljiti sve potrebe osoba s invaliditetom za djelima obuhvaćenima Marakeškim instrumentima u pristupačnim formatima. S druge strane, to bi moglo pomoći u oslobađanju sredstava za ovlaštene subjekte, što bi im omogućilo da se usmjere na specijaliziraniju proizvodnju primjeraka u pristupačnom formatu ([63]).

Naposljetku, nakon donošenja Marakeških instrumenata tehnologije i softver koji olakšavaju pristupačnost tiskanih djela i širu raspoloživost pristupačnih formata postali su dostupniji te je došlo do prelaska s analognih na digitalne formate i s fizičke distribucije na internetski pristup ([64]). Tehnologija može olakšati i povećati učinkovitost proizvodnje izvorno pristupačnih djela, uključujući e-knjige i primjerke u pristupačnom formatu, te korisnicima pružiti bolje alate za pristup tiskanim djelima.

I dalje postoje određene poteškoće u pogledu korištenja tih tehnologija, od prepreka koje se odnose na pristup tehnologiji (npr. trošak, interoperabilnost, znanje i iskustvo) do ograničenja same tehnologije (složenost prilagodbe djela koja sadržavaju slike ili matematičke formule ili grafičke prikaze, nedovoljna kvaliteta pretvaranja teksta u govor) ([65]).

Općenito, unatoč ograničenjima, tehnološki razvoj olakšava i povećava učinkovitost proizvodnje pristupačnih djela izdavača i ovlaštenih subjekata, a ujedno korisnicima pruža dodatne alate za pristup tiskanim djelima. Međutim, zbog novih tehnologija Marakeški instrumenti ne postaju suvišni. Kako je navedeno u studiji, oni su i dalje preduvjet za iskorištavanje tehnološkog razvoja ([66]).

([62]) U tom bi slučaju trebali primjenjivati zahtjeve za pristupačnost u mjeri u kojoj ne predstavljaju nerazmjerno opterećenje ili temeljnu promjenu.
([63]) Vidjeti odgovor na poziv na očitovanje konzorcija Daisy Consortium, dostupan na https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-Zakonodavstvo-EU-a-o-autorskom-pravu-za-slijepe-i-slabovidne-osobe-evaluacija-Direktive-i-Uredbe-o-Marakeskom-ugovoru/F3414869_hr.
([64]) Studija, str. 57. i 59.
([65]) Studija, str. 59.
([66]) Studija, str. 60.

VIII. ZAKLJUČCI I STEČENA ISKUSTVA

Evaluacijom je utvrđeno da Direktiva i Uredba o Marakeškom ugovoru imaju **europsku dodanu vrijednost**. Njihovo donošenje bilo je nužno za ispunjavanje međunarodnih obveza EU-a kao potpisnika Marakeškog ugovora i za usklađivanje iznimke od autorskog prava za osobe s poteškoćama u korištenju tiskanim materijalima kako bi se uklonile postojeće razlike u području primjene nacionalnih iznimaka i ograničenja te olakšala prekogranična razmjena primjeraka u pristupačnim formatima. Bez intervencije EU-a države članice ne bi mogle postići isti učinak. Okvir donosi dodanu vrijednost prvenstveno za korisnike i ovlaštene subjekte jer se njime postiže veća pravna sigurnost, osobito za prekograničnu razmjenu primjeraka u pristupačnim formatima.

Direktiva i Uredba o Marakeškom ugovoru općenito su bile **djelotvorne** u poboljšanju raspoloživosti primjeraka u pristupačnim formatima, što je vidljivo iz kvalitativnih podataka prikupljenih za potrebe evaluacije, kao i iz uzorka podataka koji pokazuju da se broj takvih primjeraka povećao i da je u referentnom razdoblju usluge ovlaštenih subjekata počelo koristiti više korisnika. Uvođenje Marakeških pravila pridonijelo je i otvaranju mogućnosti za razmjenu unutar EU-a i s trećim zemljama koje su stranke Marakeškog ugovora.

Zbog ograničenih podataka nije bilo moguće donijeti zaključke o mogućim kvantitativnim učincima sustava naknada dopuštenih na temelju Direktive i uspostavljenih u određenim državama članicama na proizvodnju ili razmjenu primjeraka u pristupačnom formatu. Na temelju kvalitativnih podataka čini se da se percipirani utjecaj sustava naknada na raspoloživost primjeraka u pristupačnom formatu razlikuje među državama članicama u kojima je takav sustav uspostavljen, ovisno o području primjene sustava i izvorima financiranja (npr. u kojoj mjeri donacije doprinose proračunu ovlaštenog subjekta).

U evaluaciji nisu utvrđeni mogući neželjeni učinci provedbe Marakeških instrumenata, posebno u smislu učinka na komercijalnu raspoloživost djela u pristupačnom formatu.

Iako na temelju dostupnih informacija nije moguće donijeti čvrste zaključke utemeljene na kvantitativnim podacima, evaluacijom nije utvrđeno da su okvirom uvedena nepotrebna opterećenja i čini se da ne postoji potreba za pojednostavnjenjem i racionalizacijom. U kontekstu postojećih iznimaka od autorskog prava povećana pravna sigurnost postignuta usklađivanjem na razini EU-a olakšala je prekograničnu razmjenu i pridonijela sprečavanju udvostručavanja aktivnosti u proizvodnji primjeraka u pristupačnom formatu, što je dovelo do ušteda za ovlaštene subjekte. Okvir ovlaštenim subjektima ne nameće obveze koje bi mogle biti prepreka proizvodnji primjeraka u pristupačnom formatu i koje bi se mogle smatrati opterećenjem. Općenito, čini se da se pravilima na učinkovit način poboljšao pristup korisnika primjercima u pristupačnom formatu.

Čini se da u državama članicama u kojima je uspostavljen sustav naknade njegov utjecaj na učinkovitost ovisi o financiranju dostupnom ovlaštenim subjektima (posebno ako ukupnim sredstvima ovlaštenih subjekata doprinose korisnici putem donacija) te o razini digitalizacije ovlaštenih subjekata.

Učinkovitosti Marakeškog okvira mogu pridonijeti određeni čimbenici koji su izvan njegova opsega. To može uključivati razne inicijative koje omogućuju razmjenu informacija i suradnju među ovlaštenim subjektima te između ovlaštenih subjekata i izdavača, razinu digitalizacije ovlaštenih subjekata te pružanje prilagođene potpore korisnicima za pristup informacijama o raspoloživim djelima.

Evaluacija je pokazala da su Marakeške odredbe interno usklađene jer su prikladne za postizanje ključnog cilja povećanja raspoloživosti primjeraka djela u pristupačnim formatima uz istodobnu zaštitu odgovarajuće ravnoteže između prava i interesa nositelja prava i korisnika. Marakeški instrumenti također su **usklađeni** s međunarodnom pravnom stečevinom i pravnom stečevinom EU-a. Konkretno, dopunjuju Europski akt o pristupačnosti, prema kojem osobama s invaliditetom mora biti pristupačan širok raspon svakodnevnih proizvoda i usluga, uključujući e-knjige.

Pristup na kojem se temelje Marakeška pravila kojim se nastoje izbjeći prekomjerne obveze ovlaštenih subjekata (kao što je provjera komercijalne raspoloživosti djela u pristupačnim formatima koja namjeravaju prilagoditi) i dalje je valjan cilj i u kontekstu provedbe Europskog akta o pristupačnosti kako bi se spriječio negativan utjecaj na raspoloživost primjeraka u pristupačnim formatima za korisnike. S druge strane, pojačanom dobrovoljnom suradnjom između nositelja prava i ovlaštenih subjekata trebalo bi olakšati međudjelovanje s Europskim aktom o pristupačnosti kako bi se zajamčilo da će ovlašteni subjekti svoje resurse usmjeravati na bolje ispunjavanje nezadovoljenih potreba.

Evaluacija je pokazala da su Marakeški instrumenti i dalje **relevantni** kad se u obzir uzmu politička, tržišna i tehnološka kretanja. Konkretno, očekuje se da će se Europskim aktom o pristupačnosti povećati komercijalno tržište pristupačnih e-knjiga, međutim, njime se ne zadovoljavaju sve potrebe osoba s invaliditetom obuhvaćenih Direktivom o Marakeškom ugovoru za pristupačnim tiskanim knjigama i materijalima. Predviđa se da bi se zahvaljujući Europskom aktu o pristupačnosti mogla osloboditi sredstva ovlaštenih subjekata za specijaliziraniju proizvodnju primjeraka u pristupačnom formatu.

S obzirom na rezultate evaluacije, u ovoj se fazi nikakve izmjene ne smatraju opravdanima.

Stečena iskustva

Općenito, učinci Direktive i Uredbe o Marakeškom ugovoru ispunili su očekivanja jer su u kontekstu postojećih, ali raznolikih nacionalnih iznimki od autorskog prava u korist osoba s invaliditetom ti instrumenti EU-a povećali pravnu sigurnost tako što su objasnili koje su upotrebe i korisnici obuhvaćeni pravilima EU-a o autorskom pravu. To je pridonijelo poboljšanju pristupa primjercima u pristupačnom formatu i istodobno osiguralo ravnotežu između prava i interesa. S druge strane, moguće je da se učinak mjera provedenih u državama članicama razlikovao zbog više čimbenika, prvenstveno zbog financiranja ili resursa te pristupa tehnologiji, informiranosti i razina suradnje. Iako sveobuhvatni podaci za procjenu učinka tih čimbenika nisu dostupni, iz evaluacije se mogu izvući sljedeće glavne pouke:

– nedostatno financiranje ili nedostatak drugih resursa (ljudski resursi, znanje i iskustvo i tehnologija) za ovlaštene subjekte smatraju se glavnim preprekama osiguravanju većeg broja primjeraka u pristupačnijem formatu. Osiguravanje stabilne i dostatne razine financiranja za ovlaštene subjekte na nacionalnoj razini čini se relevantnim za djelotvornost i učinkovitost mjera, među ostalim u slučajevima kad postoje sustavi naknade,

– razina digitalizacije i tehnološke spremnosti ovlaštenih subjekata može utjecati na veću učinkovitost u izradi, razmjeni i pristupu primjercima u pristupačnom formatu,

– aktivnosti za postizanje bolje informiranosti o uslugama koje nude ovlašteni subjekti i prilagođena potpora korisnicima u pronalaženju ponuđenih naslova i pristupu njima vjerojatno će dodatno pridonijeti učinkovitosti okvira,

– mjere koje ovlašteni subjekti uspostavljaju kako bi spriječili neovlaštenu upotrebu važne su kako bi se spriječila šteta za nositelje prava, tim više ako su primjerci koje pružaju ovlašteni subjekti u formatima koje može koristiti šira javnost (e-knjige, zvučne knjige). Za sprečavanje neovlaštene upotrebe mogu se primjenjivati razne metode, među ostalim vodeni žig,

– sustavi praćenja razlikuju se među državama članicama, međutim, čini se da sva nacionalna tijela nemaju takve sustave ili (u jednom slučaju) ne raspolažu informacijama o ovlaštenim subjektima u dotičnoj zemlji. Ovlašteni subjekti su u skladu s Direktivom ograničeni na posebne kategorije navedene u članku 2. točki 4. Nadalje, mogućnost da ovlašteni subjekti dobrovoljno obavješćuju nacionalna tijela, koja se u Direktivi potiče za subjekte koji sudjeluju u prekograničnim razmjenama, može povećati transparentnost za sve relevantne strane i trebala bi se šire primjenjivati.

– Čini se da su inicijative za potporu suradnji među ovlaštenim subjektima važne za smanjenje udvostručavanja aktivnosti organizacija te za poboljšanje transparentnosti i pristupa za korisnike.

– Naposljetku, suradnja između ovlaštenih subjekata i izdavača mogla bi pridonijeti povećanju sinergija. Takvi oblici suradnje koji su već uspostavljeni (npr. dostupnost platformi ili poticanje izdavača da ovlaštenim subjektima pruže primjerak u digitalnom obliku kako bi se smanjio rizik od udvostručavanja posla, podjela troškova proizvodnje određenih formata radi povećanja učinkovitosti i osiguravanja pristupa različitim kanalima) vjerojatno će postati još relevantniji u kontekstu primjene Europskog akta o pristupačnosti te bi ih trebalo dodatno poticati.